

KÖZÉPPONTBAN

Sem védő, sem vádló

A. Sajti Enikő: A történész dolga birtokba venni és megértetni a múltat

A. Sajti Enikő neves magyarországi történész *Impériumváltások, revízió, kisebbség* című, *Magyarok a Délvidéken 1918–1947* alcímű könyvének szerb fordítását (*Madari u Vojvodini 1918–1947*) tegnap mutatták be a Tartományi Képviselőházban. Ez volt a szerb nyelvű kiadvány első bemutatója, noha a kötetet 2003 óta már olvashatjuk angol, 2004 óta pedig magyar nyelven is. A kiadványt **Aleksandar Kasas** recenzens, **Ózer Ágnes** fordító és az újvidéki Forum Könyvkiadó nevében az igazgató-főszerkesztő, **Németh Ferenc** méltatta. Az érdeklődőket **Egeresi Sándor**, a képviselőház elnöke üdvözölte, legvégül pedig a könyv szerzője szöveg, hangsúlyozva szakmai mottóját, mely szerint a történész sem védő, sem vádló nem lehet, mert nem az a dolga, hogy szeresse vagy gyűlölje a múltat, hanem az, hogy birtokba vegye és megértesse.

■ **Könyvében a magyarországi és a helyi levéltári források, valamint a nemzetközi szakirodalom felhasználásával mutatja be azokat a politikai, gazdasági, kulturális és egyéb tényezőket, amelyek a vajdasági magyar kisebbség történetét és életét formálták, és rámutat azokra a viszonyokra, melyek a XX. század első felének a magyar–jugoszláv kapcsolatait jellemezték. Mit remél az épp megjelent kötetből, melykor visszhangja lehet a szerbség körében?**

– Nagyon fontosnak tartom azt, hogy a közös történelemhez ne úgy viszonyuljunk, hogy megírjuk csak magyarul, vagy csak szerbül, és arról a másik nemzet szinte ne is értesüljön. Nem szabad hagyni a szakmai diskurzusokat elmenni egymás mellett, hanem lehetőleg meg kell jeleníteni más nyelveken is, hogy a párbeszéd oda-vissza működjön. Ha valamilyen szakmai eredményt letecszünk az asztalra, akkor azt meg kell ismertetni másokkal is. Bevallom őszintén, én is próbáltam megtalálni azokat a csatornákat, melyek a kölcsönös érdeket szolgálják, így nagyon örültem, hogy Ózer Ágnes első hívásra vállalta a kötet fordítását, a Forum pedig a kiadását, Kasas professzor pedig a recenzálását. Így ismerjük meg igazán egymást. Nem biztos, hogy az én interpretációm mindenki elfogadja, de legalább lesz miről vitatkozni.

■ **Tavaly év vége táján megkezdte munkáját a magyar–szerb történész vegyes bizottság. Véleménye szerint van-e esély arra, hogy a bizottság segítségével az ügy elmozdul a holtpontról, és belátható időn belül lezárjon a kép mindarról, ami ezen a tájon sokáig tabu volt, sőt még ma is bátoratlanul viszonyulunk hozzá?**

– Igen. Ez egy olyan kényes történelmi időszak, amikor rövid idő alatt több hatalomváltás követte egymást, és ezt nagyon megszenvedte ez a terület, hiszen az ide bevonuló csapatok győztesként érkeztek, olyan győztesként, amely elsődleges feladatának érzi az előző hatalom lerombolását, szimbólumainak eltüntetését, nyelvi kultúrájának háttérbe szorítását, és bizony sok esetben a másik etnikumnak a fizikai megsemmisítését. Úgy gondolom, hogy a magyar, de részben a szerb történetírás is nagyon sok mindent letett az asztalra az újvidéki razziaival kapcsolatban. Én ebben a könyvben is kitérek arra, hogy '45 után Magyarországnak nagy büntudata volt az újvidéki és a Sajtás-vidéki razzia miatt, hogy bocsánatot kért,

megbűntette az elkövetőket, volt egy bizonyos kártérítés is az elszennvedett anyagi károkért már '43-'44-ben, ami természetesen utána megszakadt, de amikor mindez visszacsapott, akkor hosszú ideig hallgatni kellett róla. Most kezd el Szerbia és a vajdasági történetírás ennek a feldolgozását. Megnyílnak lassan a levéltárak. Én azt várom, hogy kutathatóvá váljon a '44-'45-ös korszak, mert eddig ez nem igazán volt nyitott a kutatók előtt. Ha ennek nem lesz más eredménye, mint hogy be lehet menni a levéltárba, és ott elvégezni a kutatói munkát: feltárni, értelmezni, etikai értelemben állást foglalni, akkor már sokat elértünk. Úgy gondolom, a szerbiai közvélemény, vagyis annak tudományos és politikai háttere most a legkedvezőbb évtizedek óta erre a munkára. A vegyes bizottság tehát véleményem szerint eredményes lesz, munkájának komoly szakmai nyereségére számíthatunk.

■ **A vegyes bizottság hónapokkal ezelőtt megalakult, de eddig még nem tett le semmit az asztalra. Ön szerint mikorra várható konkrét eredmény?**

A. Sajti Enikő

– Nagyon kevés idő telt el a bizottság megalapításától, ennyi idő alatt természetesen nem lehet látványos eredményeket produkálni. Kérdés viszont, mi számít eredménynek. A magyar bizottság megkezdte munkáját, talán két-három hónappal ezelőtt. Most pénteken egy tudományos tanácskozást tartunk Budapesten, ahol számba vesszük a módszertani szempontokat, hogy hogyan viszonyulunk a szerb és a magyar helytörténetírás-hoz, szeretnénk a gyakorlati teendőket meghatározni, de azt is megvitatni, hogy az oral history mit tett le az asztalra. Azért nem vitathatjuk el, hogy vannak eredmények: nemsokára megjelenik a Zentai Levéltár egy kiváló forráskötete, ami ugyan függetlenül a bizottságtól, mégis annak a szellemében készült el. Úgy gondolom, hogy a szerb bizottság, sőt a magyar is meg fogja tenni a dolgát, felülvizsgálja, hol kell kutatni, milyen témában, milyen anyagokat. Jöjjenek el hozzánk a szerb kollégák az országos levéltárba, nézzék meg a razziairól vonatkozó iratokat, melyeket nem ismernek! Rengeteg feladat vár ránk, rengeteg a tisztázni való kérdés.

■ **Több mint hat évtizedig kellett erre várni.**

– Igen, sajnos. De, ez nem a kutatók hibája. Ha lehetővé válik a kutatás, akkor fogunk nagyot lépni, és akkor várhatunk el komoly szakmai eredményeket. Hogy a politikum ezzel mit kezd? Az már nem a mi dolgunk, és mi, kutatók nem hiszünk, hogy bele tudunk szólni.

■ NAGY Magdolna